

DIGESTORUM SEU PANDECTARUM PARS TERTIA.

LIBER DUODECIMUS.

TIT. I.

DE REBUS CREDITIS, SI CERTUM PETITUR, ET DE CONDICTIONE.

1. ULPIANUS, lib. 26, ad Edictum.

NE est, prius quam ad verborum interpretationem perveniamus, pauca de significatione ipsius tituli referre. Quoniam igitur multa ad contractus varios pertinentia iura sub hoc titulo praetor inseruit, ideo rerum creditarum titulum praemisit. Omnes enim contractus, quos alienam fidem secuti institimus, complectitur: nam, ut lib. 1 Questionum Celsus ait, credendi generalis appellatio est: ideo sub hoc titulo praetor, et de commodato, et de pignore edixit: nam cuius rei adsentiamur alienam fidem secuti, mox recepturi quid ex hoc contractu, credere dicimur. Rei quoque verbum, ut generale, praetor elegit.

2. PAULUS, lib. 28, ad Edictum.

Mutuam damus recepturi non eandem speciem, quam dedimus (alioquin commodatum erit, aut depositum): sed idem genus: nam si aliud genus, veluti, ut pro tritico vinum recipiamus, non erit mutuam. — § 1. Mutui datio consistit in his rebus, quae ponere, numero, mensura consistunt: quoniam eorum datione possumus in creditum ire: quia in genere suo functionem recipiunt per solutionem, quam specie: nam in caeteris rebus ideo in creditum ire non possumus, quia aliud pro alio invito creditori solvi non potest. — § 2. Appellata est autem mutui datio ab eo, quod de meo tuum fit: et ideo si non fiat tuum, non nascitur obligatio. — § 3. Creditum ergo a mutuo differt, quia genus a specie: nam creditum consistit extra eas res, quae pondere, numero, mensura continentur: sicut, si eandem rem recepturi sumus, creditum est. Item mutuam non potest esse, nisi proficiscatur pecunia: creditum autem interdum, etiamsi nihil proficiscatur, veluti si post nuptias dos promittatur. — § 4. In mutui datione oportet dominum esse dantem: nec obest, quod filiusfamilias et servus, dantes peculiarem nummos, obligant: id enim tale est, quale, si voluntate mea tu des pecuniam: nam mihi actio acquiritur, licet mei nummi non fuerint. — § 5. Verbis quoque credimus, quodam actu ad obligationem comparandam interposito: veluti stipulatione.

5. POMONIUS, lib. 27, ad Sabinum.

Cum quid mutuam dederimus, etsi non cavimus, ut aequum bonum nobis redderetur, non licet debitori deteriorem rem, quam ex eodem genere sit, reddere: veluti, vinum ovum pro velere: nam in contrahendo quod agitur, pro cauto habendum est: id autem agi intelligitur, ut ejusdem generis, et eadem bonitate solvatur, quae datum sit.

4. ULPIANUS, lib. 34, ad Sabinum.

Si quis nec causam, nec propositum scenerandi habuerit, et tu empturus praedia, desideraveris mutuam pecuniam, nec volueris creditae nomine, antequam emisses, suscipere, atque ita creditor, quia necessitatem forte proficiscendi habebat, deposuerit apud te hanc eandem pecuniam,

TIT. I.—1. Lib. 4, C. 2, et Inst. quib. modis re contrah. oblig. in pr.—2. L. 1, § 2, infr. de oblig. et act. et in pr. Inst. quib. modis re contrah. oblig.—3. L. 16, L. 17, C. de solutione; L. 9, C. de rescind. vend. in pr. Inst. quib. modis tollitur oblig.—4. In fin. pr. Inst. quib. modis re contrah. oblig.—5. L. 9, § 8, infr. h. t.—6. L. 67, in fin. infr. de furt.—7. Adde L. 9, § 1, infr. de danno infect.—8. L. 17, § 1, vers. quod si dolo sup. de reivind.—9. L. 74, L. 75, infr. de verb. oblig.

ut, si emisses, crediti nomine obligatus esses, hoc depositum periculo est ejus, qui suscepit. Nam et qui rem vendendam acceperit, ut pretio ueretur, periculo suo rem habebit.—§ 1. Res pignori data, pecunia soluta condici potest: et fructus ex injusta causa percepti condicendi sunt. Nam et si colonus post lustrum completur, fructus percepti, condici eos constat: ita demum, si non ex voluntate domini percepti sunt: nam, si ex voluntate, proculdubio cessat condictio.—§ 2. Ea, quae vi fluminum importata sunt, condici possunt.

5. POMONIUS, lib. 23, ad Sabinum.

Quod te mihi dare oporteat, si id postea perierit, quam per te factum erit, quo minus id mihi dares, tuum fore id detrimentum constat. Sed cum quaeratur, an per te factum sit, animadverti debet, non solum in potestate tua fuerit id, necne, aut dolo malo feceris, quo minus esset vel fuerit, necne, sed etiam, si aliqua justa causa sit, propter quam intelligere deberes te dare oportere.

6. PAULUS, lib. 28, ad Edictum.

Certum est, cujus species vel quantitas, quae in obligatione versatur, aut nomine suo, aut ea demonstratione, qua nominis vice fugitur, qualis quantaque sit, ostenditur. Nam et Pedius libro primo de stipulationibus nihil referre ait, proprio nomine res appelletur, an digito ostendatur, an vocabulis quibusdam demonstretur: quatenus multa vice fungantur, quae tandum praesent.

7. ULPIANUS, lib. 26, ad Edictum.

Omnia, quae inseri stipulationibus possunt, eadem possunt etiam numerationi pecuniae: et ideo et conditiones.

8. POMONIUS, lib. 6, ex Plautio.

Proinde mutui datio interdum pendet, ut ex postfacto confirmetur veluti, si dem tibi mutuos nummos, ut si conditio aliqua extiterit, ut fiant, sisque mihi obligatus: item, si legatam pecuniam heres crediderit, deinde legatarius eam noluit ad se pertinere: quia heredis ex die adita hereditatis videntur nummi fuisse, ut credita pecunia peti possit. Nam Julianus ait, et traditiones ab herede factas ad id tempus redigi, quo hereditas adita fuerit, cum repudiatum sit legatum aut adootium.

9. ULPIANUS, lib. 26, ad Edictum.

Certi conditio competit ex omni causa, ex omni obligatione, ex qua certum petitur: sive ex certo contractu petatur, sive ex incerto: licet enim nobis ex omni contractu certum condicere, dummodo praesens sit obligatio: caeteram si in diem sit vel sub conditionem obligatio, ante diem vel conditionem non potero agere.—§ 1. Competit haec actio etiam ex legati causa, et ex lege Aquilia: sed et ex causa furtiva per hanc actionem condicitur. Sed et si ex senatusconsulto agatur, competit haec actio: veluti si is, cui fiduciaria hereditas restituta est, agere volet.—§ 2. Sive autem suo nomine quis obligatus sit, sive alieno, per hanc actionem recte convenitur.—§ 3. Quoniam igitur ex omnibus contractibus haec certi conditio competit, sive re fuerit contractus factus, sive —10. L. 34, in pr. infr. de condict. et demonstr.—11. L. 19, in pr. infr. h. t.—12. L. 15, infr. de reb. dub.—13. L. 44, § 1, infr. de legat. t.—14. L. 74, infr. de verb. oblig.—15. L. 44, § 1, infr. de oblig. et act.: L. 137, in fin. § 2, infr. de verb. oblig.: L. 186, l. f. de reg. jur. § 2, Inst. de verb. oblig.—16. L. 36, infr. h. t.: L. 215, infr. de verb. signa; L. 169 in fin. infr. de reg. jur.

verbis, sive conjunctim, referenda sunt nobis quaedam species, quae dignum habent tractatum, an haec actio ad petitionem eorum sufficiat.—§ 4. Numeravi tibi decem, et haec alii stipulatus sum: nulla est stipulatio. An condicere decem per hanc actionem possum, quasi duobus contractibus intervenientibus: uno, qui re factus est, id est, numeratione: alio, qui verbis, id est, inutiliter: quoniam alii stipulari non potui? et puto, posse.—§ 5. Idem erit, si a pupillo fuero sine tutoris autoritate stipulatus, cui tutore autore credidi: nam et tunc manebit mihi conditio ex numeratione.—§ 6. Item quaeri potest, et si, quod tibi numeravi, sub impossibili conditione stipuler: cum enim nulla sit stipulatio, manebit conditio.—§ 7. Sed et, si ei numeravero, cui postea bonis interdictum est, mox ab eo stipuler, puto pupillo eum comparandum: quoniam et stipulando sibi acquiritur.—§ 8. Si nummos meos tuo nomine dedero, velut tuos absente te et ignorante, Aristo scribit, adquiri tibi condictionem. Julianus quoque de hoc interrogatus libro 10 scribit, veram esse Aristonis sententiam: nec dubitari, quin, si meam pecuniam tuo nomine, voluntate tua, dedero, tibi adquiratur obligatio: cum quotidie creditor pecuniam mutuam, ab alio poscamus, ut nostro nomine creditor meus et futuro debitori nostro.—§ 9. Deposui apud te decem, postea permisi tibi uti: Nerva, Proculus, etiam antequam moveantur, condicere, quasi mutua, tibi haec posse aiunt: et est verum, ut et Marcello videtur: animo enim cepit possidere: ergo transit periculum ad eum, qui mutuum rogavit, et poterit ei condici.

10. Idem, lib. 2, ad Edictum.

Quod si ab initio, cum deponerem, uti tibi, si volēs, permisero, creditam non esse, antequam mota sit: quoniam debitum iri non est certum.

11. Idem, lib. 26, ad Edictum.

Rogasti me, ut tibi pecuniam crederem, ego; cum non haberem, lancem tibi deli, vel massam auri, ut eam venderes, et nummis uteris: si vendideris, puto mutuam pecuniam factam. Quod si lancem, vel massam sine tua culpa perdidideris prius, quam venderes, utrum mihi, an tibi perierit, quaestio est? mihi videtur Nervae distinctio verissima, existimantis, multum interesse, venalem habui hanc lancem, vel massam, necne: ut, si venalem habui, mihi perierit; quemadmodum si alii dedissem vendendam: quod si non fui proposito hoc, ut venderem, sed haec causa fuit vendendi, ut tu uteris, tibi eam peris; et maxime, si sine usuris credidi.—§ 1. Si tibi dedero decem [sic,] ut novem debeas: Proculus ait, et recte, non amplius te ipso jure debere, quam novem. Sed si dedero, ut undecim debeas, putat Proculus, amplius, quam decem condici non posse.—§ 2. Si fugitivus servus nummos tibi crediderit, an condicere tibi dominus possit, quaeritur? et quidem si servus meus, cui concessa est peculii administratio, crediderit tibi, erit mutua: fugitivus autem, vel alius servus, contra voluntatem domini credendo, non facit accipientis. Quid ergo? Vindicare nummi possunt, si extant: aut, si dolo malo desinant possideri, ad exhibendum agi: quod si sine dolo malo consumpsisti, condici tibi poterunt.

12. POMONIUS, lib. 6, ex Plautio.

Si a furioso, cum eum competentem mentis esse putares, pecuniam quasi mutuam acceperis, eaque in rem tuam versa fuerit, condictionem furioso adquiri, Julianus ait: nam ex quibus causis ignorantibus nobis actiones adquiruntur, ex iisdem etiam furioso adquiri. Item si is, qui servo crediderat, furere cepit: deinde servus in rem domini id venterit, condici furiosi nomine potest. Et si alienam pecuniam credendi causa quis dederit, deinde furere cepit, et consumpta sit ea pecunia, condictionem furioso adquiri.

13. ULPIANUS, lib. 26, ad Edictum.

Nam et si fur nummos tibi credendi animo dedit, accipientis non facit: sed consumptis eis, nascitur conditio.—§ 1. Unde Papinianus lib. 8 Questionum ait: Si alienos nummos tibi mutuos dedi, non ante mihi teneris, quam eos consumpseris: quod si per partes eos consumpseris, an per partes tibi condicam, quaeri? et ait, condicendum, si admonitus alienos nummos fuisse, ideo per partem condico, quia nondum totos consumptos compereram.—§ 2. Si servus communis decem credidit, puto, sive administratio servo concessa est, sive non, et consumantur nummi, quinque competere actionem: nam et si communes tibi nummos credidero centum, posse me quinquaginta condicere, lib. 8

17. L. 3, C. de contrah. et commit. stipul.—18. L. 38, § 17, infr. de verb. oblig. § 4. § 19, Inst. de inutil. stipul.—19. L. 6, infr. de verb. oblig.—20. L. 2, § pen. sup. h. t.: L. 126, § 2, vers. plane, infr. de verb. oblig.: L. 2, C. de per. quae pers. nob. adqu.—21. L. 4, in pr. sup. h. t.—22. L. 17, in pr. sup. de pact.: L. 9, C. de non numer. pecun.—23. L. 48, in pr. infr. de precal.—24. L. 24, in pr. infr. de oblig. et act.—25. d. L. 24, § 1.—26. d. L. 24, § 2.—27. L. 24, § 2, infr. de solutione.—28. d. L. 94, § 1.—29. L. 19, in pr.:

Questionum Papinianus scribit: etiamsi singula corpora communia fuerint.

14. Idem, lib. 29, ad Edictum.

Si filiusfamilias contra senatusconsultum mutuam pecuniam solverit, patri nummos vindicanti nulla exceptio objicitur: sed si fuerint consumpti a creditore nummi, Marcellus ait, cessare condictionem: quoniam totiens conditio datur, quotiens ex ea causa numerati sunt, ex qua actio esse potuisset, si dominium ad accipientem transisset: in proposito autem non esset. Denique per errorem soluti contra senatusconsultum crediti magis est cessare repetitionem.

15. Idem, lib. 31, ad Edictum.

Singularia quaedam recepta sunt circa pecuniam creditam: nam si tibi debitorem in eum jussero dare pecuniam, obligaris mihi, quamvis meos nummos non acceperis. Quod igitur in duabus personis recipitur, hoc et in eadem persona recipiendum est: ut, cum ex causa mandati pecuniam mihi debeas, et convenerit, ut crediti nomine eam retineas, videatur mihi data pecunia, et a me ad te profecta.

16. PAULUS, lib. 52, ad Edictum.

Si socius propriam pecuniam mutuam dedit, omnimodo creditam [pecuniam] facit, licet caeteri dissenserint: quod si communem numeravit, non alias creditam efficit, nisi caeteri quoque consentiant: quia suae partis tantum alienationem habuit.

17. ULPIANUS, lib. 4 Disputationum.

Cum filiusfamilias viaticum suum mutuam dederit, cum studiorum causa Rome ageret, responsum est a Scavola, extraordinario iudicio esse illi subveniendum.

18. Idem, lib. 7 Disputationum.

Si ego pecuniam tibi quasi donaturus dedero, tu quasi mutuam accipias: Julianus scribit, donationem non esse: sed an mutua sit, videndum. Et puto, nec mutuam esse: magisque nummos accipientis non fieri, cum alia opinio acceperit. Quare, si eos consumpserit, licet condicione teneatur, tamen doli exceptione uti poterit: quia secundum voluntatem dantis nummi sunt consumpti.—§ 1. Si ego quasi deponens tibi dedero, tu quasi mutuam accipias: nec depositum, nec mutuam est. Idem est, et si tu quasi mutuam pecuniam dederis, ego quasi commodatam ostendendi gratia accepi. Sed in utroque casu, consumptis nummis, condictioni sine doli exceptione locus erit.

19. JULIANUS, lib. 40 Digestorum.

Non omnis numeratio eum, qui accepit, obligat, sed quotiens id ipsum agitur, ut confestim obligaretur: nam et is, qui mortis causa pecuniam donat, numerat pecuniam, sed non aliter obligavit accipientem, quam si existisset casus, in quem obligatio collata fuisset: veluti, si donator convalesceret, aut is, qui accipiebat, prior decessisset. Et cum pecunia daretur, ut aliquid fieret, quando in pendenti esset, an id futurum esset, cessabit obligatio: cum vero certum esse cepisset futurum id non esse, obligabitur, qui accepisset: veluti, si Titio decem dedero, ut Stichum intra kalendas manumiteret, ante kalendas nullam actionem habeo, post kalendas ita demum agere potero, si manumissus non fuerit.—§ 1. Si pupillus sine tutoris autoritate crediderit, aut solvendi causa dederit, consumpta pecunia condictionem habet, vel liberatur: non alia ratione, quam quod factio ejus intelligatur ad eum, qui accepit, pervenisse: quapropter si eandem pecuniam is, qui in creditum vel in solutum acceperat, alii porro in creditum vel in solutum dederit, consumpta ea, et ipse pupillo obligatur, vel eum a se liberabit; et eum, cui dederit, obligatum habebit, vel se ab eo liberabit: nam omnino qui alienam pecuniam credendi causa dat, consumpta ea habet obligatum eum, qui acceperit: item qui in solutum dederit, liberabitur ab eo, qui acceperit.

20. Idem, lib. 48 Digestorum.

Si tibi pecuniam donassem, ut tu mihi eandem crederes, an credita fieret? Dixi, in hujusmodi propositionibus non propriis verbis nos uti: nam talem contractum neque donationem esse, neque pecuniam creditam: donationem non esse, quia non ea mente pecunia daretur, ut omnimodo penes accipientem maneret; creditam non esse, qui exsolvendi causa magis daretur, quam alterius obligandi. Igitur si is, qui pe-

L. 46, in pr. infr. de condict. indeb.: L. 9, § pen. et ult. infr. de SC. Maced.—30. L. 68, in pr. infr. pro socio.—31. L. 18, § 1, sup. de judic.—32. Inno. infra L. 36, in fin. infr. de acquir. rer. domin.—33. L. 57, infr. de oblig. et act.—34. L. 8, sup. h. t.—35. L. 12, infr. de condict. caus. data: L. 76, infr. de jure dotium; L. 37, § 2, infr. de mort. caus. donat.—36. § 2, Inst. quib. alienare licet.—37. L. 9, in pr. infr. de auct. tutor.—38. d. L. 9, § 2, L. 14, in fin. infr. de solut.—39. L. 1, § 1, infr. de donat.

